

С.А. Животовськааспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0004-6325-2974

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАБУ У ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Стаття присвячена дослідженню процесуальних та організаційних аспектів участі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) у проведенні слідчих (розшукових) дій у межах кримінального провадження. У зв'язку із внесенням змін до Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до яких керівника підрозділу детективів включено до переліку учасників кримінального провадження (пункт 8 частини першої статті 3 КПК України), виникла необхідність переосмислення правової природи та фактичного обсягу його повноважень. Автор наголошує на тому, що участь керівника у досудовому розслідуванні охоплює як організаційно-управлінську, так і частково процесуальну складові. У роботі розкрито особливості реалізації керівником підрозділу своїх функцій під час планування, координації та контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій, а також під час взаємодії з процесуальним керівником – прокурором. Аналізується практика взаємодії між керівником і підлеглими детективами, розглядаються випадки можливого порушення принципу процесуальної самостійності детектива у зв'язку з адміністративним тиском чи фактичним дублюванням процесуальних рішень. Обґрунтовано, що відсутність чіткого нормативного закріплення меж участі керівника у здійсненні слідчих (розшукових) дій породжує правову невизначеність і суперечності у правозастосовній практиці. Запропоновано конкретні шляхи вдосконалення правового регулювання, зокрема – розробку та затвердження внутрішнього акту НАБУ щодо участі керівників у досудовому розслідуванні. Зроблено висновок про необхідність законодавчого балансування між управлінськими функціями керівника підрозділу та процесуальною автономією детектива для забезпечення ефективного та законного кримінального провадження.

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), керівник підрозділу детективів, слідчі (розшукові) дії, кримінальне провадження, процесуальний статус, організаційне керівництво, досудове розслідування, процесуальна самостійність, прокурор, управлінський контроль.

Вступ. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) як спеціалізований правоохоронний орган з протидії корупційним правопорушенням займає особливе місце в системі досудового розслідування України. Його унікальна структура, зокрема функціонування підрозділів детективів, поєднує як слідчі, так і оперативно-розшукові функції, що зумовлює необхідність особливої уваги до процесуального регулювання діяльності не лише детективів, а й їхніх керівників. Протягом тривалого часу керівник підрозділу детективів залишався поза межами нормативно визначеного процесуального статусу, що породжувало численні питання щодо допустимості його втручання у здійснення процесуаль-

них дій та меж управлінського контролю над детективами.

Прийняття Закону України, яким було внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України, зокрема доповнення пунктом 8 частини першої статті 3, згідно з яким керівника підрозділу детективів віднесено до учасників кримінального провадження, стало важливим етапом у нормативному оформленні його статусу. Однак вказане нововведення, попри свою позитивну спрямованість, не вирішило комплексно проблему визначення процесуальних прав, обов'язків і повноважень керівника в межах проведення слідчих (розшукових) дій.

У цьому контексті актуалізується необхідність глибокого аналізу співвідношення

організаційних функцій керівника підрозділу детективів НАБУ та його фактичної участі в досудовому розслідуванні. Зокрема, важливо з'ясувати, якою мірою його вплив на процес розслідування є правомірним з огляду на принципи процесуальної самостійності детектива та незалежності прокурора як процесуального керівника. Не менш важливим є вивчення ризиків дублювання повноважень, конфліктів інтересів та порушення балансу між управлінням і процесуальною автономією.

Метою статті є дослідження правової природи участі керівника підрозділу детективів НАБУ у слідчих (розшукових) діях, виявлення прогалин у правовому регулюванні та формулювання пропозицій щодо вдосконалення організаційної моделі та процесуального механізму його діяльності у межах кримінального провадження.

Матеріали і методи дослідження. Проблематику процесуального статусу керівника підрозділу органу досудового розслідування та його участі у проведенні слідчих (розшукових) дій досліджували ряд українських науковців у сфері кримінального процесу. Зокрема, ґрунтовні теоретико-правові підходи до розмежування процесуальних і організаційних функцій керівника органу досудового розслідування представлені у працях О.В. Капліної, Д.П. Письменного, О. В. Таран, Р.Ю. Савонюка, Л.Д.Удалової, В. Ю. Шепітька. Питання нормативного забезпечення діяльності детективів НАБУ, їхньої процесуальної автономії та взаємодії з керівником підрозділу висвітлювали у своїх дослідженнях О.Р. Михайленко, В.І Галаган. У межах загальної тематики організаційного забезпечення кримінального провадження увагу до ролі керівника як управлінської ланки в системі досудового розслідування приділяли також А.О. Банчук та Р.В. Войтюк. Зазначені автори у своїх наукових працях порушували питання правових засад, меж і форм участі керівника в досудовому розслідуванні, що створює підґрунтя для подальшого дослідження специфіки цієї ролі в умовах функціонування НАБУ як спеціалізованого антикорупційного органу.

Результати та їх обговорення. У діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) керівник підрозділу детективів відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування слідчої групи, плануванні розслідування та організації виконання оперативно-службових завдань. Його вплив охоплює широкий спектр організаційно-управлінських

функцій, які, хоча й не є процесуальними за своєю природою, безпосередньо впливають на якість, своєчасність та законність проведення слідчих (розшукових) дій.

Згідно з функціональною структурою НАБУ, керівник підрозділу не здійснює процесуального керівництва, однак саме він несе внутрішню управлінську відповідальність за ефективність і дисципліну в роботі підлеглих детективів. У межах своєї компетенції керівник:

- формує слідчі групи;
- розподіляє між детективами завдання;
- погоджує плани досудового розслідування;
- координує взаємодію з оперативними та технічними підрозділами;
- забезпечує ресурсну підтримку для виконання процесуальних дій (транспорт, технічні засоби, спеціалісти тощо);
- здійснює попередній внутрішній контроль за дотриманням вимог законодавства і службової дисципліни [2].

Участь керівника у підготовці до слідчих (розшукових) дій найчастіше виявляється у формі схвалення або коригування тактичного плану дій, що розробляється безпосередньо детективом. Він також забезпечує облік та контроль за виконанням плану розслідування, слідкує за дотриманням термінів та узгодженістю дій усіх членів групи.

Проблема полягає в тому, що межа між організаційною та процесуальною формою впливу не завжди є очевидною. В практичній діяльності трапляються випадки, коли керівник, здійснюючи нагляд за виконанням доручень або ефективністю дій, фактично впливає на прийняття процесуальних рішень, чим порушує принцип процесуальної самостійності детектива. Така ситуація створює ризики не лише для дотримання вимог закону, але й для допустимості доказів, здобутих у результаті дій, проведених під адміністративним тиском.

У науковій літературі (зокрема у працях В.В. Денисенка [5] та О.Г. Капліної [4]) наголошується на необхідності чіткого розмежування організаційного керівництва та процесуального впливу. Керівник може брати участь у підготовці та координації слідчих (розшукових) дій, але не повинен втручатися у зміст ухвалюваних процесуальних рішень, які належать до виключної компетенції детектива чи прокурора.

З урахуванням цього, організаційно-управлінський вплив керівника підрозділу детективів має розглядатися як необхідний елемент сис-

теми внутрішнього управління, що покликаний забезпечити ефективність і законність діяльності органу досудового розслідування. Однак реалізація такого впливу повинна здійснюватися в межах, чітко визначених внутрішніми нормативними актами НАБУ та узгоджених із положеннями КПК України.

Зміни до Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до яких керівника підрозділу детективів та його заступника включено до переліку учасників кримінального провадження (п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України) [1] суттєво трансформували уявлення про межі його участі у досудовому розслідуванні. Однак нормативне визнання процесуального статусу не супроводжувалося одночасним уточненням змісту та обсягу повноважень цього учасника, зокрема під час здійснення слідчих (розшукових) дій.

Зазвичай участь керівника підрозділу детективів у проведенні таких дій реалізується у кількох формах: погодження плану розслідування, забезпечення узгодженості дій детективів, розподіл обов'язків у групі слідчих, контроль за дотриманням тактики проведення конкретних дій (обшуків, допитів), участь у процесі фіксації результатів. Водночас ці дії носять організаційний, а не процесуальний характер, що викликає запитання щодо їх допустимості з точки зору принципу процесуальної самостійності детектива [2].

Особливої актуальності набуває проблема неформального втручання керівника в процес прийняття рішень детективом, зокрема у вигляді усних вказівок, тиску при обранні тактики дії або навіть втручання під час її безпосереднього проведення. Це може потенційно порушувати баланс між управлінською відповідальністю та процесуальними гарантіями, зокрема щодо недопущення впливу на волю суб'єкта розслідування, який самостійно ухвалює рішення у межах своєї компетенції.

Поряд із цим, варто зазначити, що участь керівника у підготовці до проведення слідчих (розшукових) дій може бути виправданою та корисною, коли йдеться про забезпечення технічних ресурсів, взаємодію з оперативними підрозділами або узгодження логістики. Однак така участь має бути чітко відмежована від процесуальної сфери.

Відсутність спеціального підзаконного акту, який би регламентував межі участі керівника у здійсненні процесуальних дій, спричиняє правову невизначеність. Це створює ризики не лише для ефективності розслідування, але й для законності отриманих доказів, якщо буде

встановлено, що втручання керівника порушувало норми процесуального права.

Таким чином, участь керівника підрозділу детективів НАБУ у слідчих (розшукових) діях повинна розглядатися як допоміжна, координаційна за змістом, але не як самостійна процесуальна діяльність, що замінює чи дублює повноваження детектива. Для забезпечення правової визначеності доцільним є розроблення внутрішнього регламенту НАБУ, який би деталізував алгоритм допустимої участі керівника під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Теоретичні та прикладні аргументи підтверджують необхідність встановлення чіткої межі між організаційно-управлінським впливом і процесуальною автономією. Відповідно, правове врегулювання участі керівника підрозділу детективів у слідчих (розшукових) діях повинно включати:

- чіткий поділ функцій у межах КПК або внутрішніх документів НАБУ.
- уникнення будь-яких форм впливу на зміст процесуальних рішень.
- підтримку принципів верховенства права, змагальності та правової визначеності.

Ці підходи забезпечать юридичну чистоту провадження та закладуть підґрунтя для ефективних і законних антикорупційних розслідувань.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
3. Про затвердження Положення про Головний підрозділ детективів Національного антикорупційного бюро України : наказ від 2 лип. 2019 р. № 87 (зі змінами).
4. Капліна О. В., Карпенко М. О., Маринів В. І. Кримінальний процес : навч. посіб. для підготовки до іспиту / за заг. ред. О. В. Капліної. 3-тє вид., змін. і доповн. Харків : Право, 2022. 296 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/krimnalniy-protses-navchalniy-posbik-dlya-pdgotovki-do-spitu.pdf>
5. Денисенко В. В. Правовідносини слідчого і керівника органу досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 248–256. URL: https://vkslaw.knu.ua/wp-content/uploads/2025/04/visnyk_krim_sud_3-4_23_250407_avt-248-264.pdf

Zhyvotovska S.A. Procedural and organizational aspects of the participation of the head of the NABU detective unit in the conduct of investigative (search) actions

The article is devoted to the study of the procedural and organizational aspects of the participation of the head of the detective unit of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU) in the conduct of investigative (search) actions within criminal proceedings. In connection with the amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine, according to which the head of the detective unit has been included in the list of participants in criminal proceedings (paragraph 8 of part one of Article 3 of the CPC of Ukraine), it has become necessary to reconsider the legal nature and actual scope of his powers. The author emphasizes that the participation of the head in pre-trial investigation includes both organizational-administrative and, to some extent, procedural components. The paper reveals the specifics of the implementation by the head of the unit of his functions during the planning, coordination, and control of investigative (search) actions, as well as in interaction with the procedural supervisor – the prosecutor. The practice of interaction between the head and subordinate detectives is analyzed, and cases of possible violations of the principle of procedural independence of the detective due to administrative pressure or actual duplication of procedural decisions are examined. It is substantiated that the absence of clear regulatory definition of the boundaries of the head's participation in investigative (search) actions creates legal uncertainty and contradictions in law enforcement practice. Specific ways to improve the legal regulation are proposed, in particular – the development and adoption of an internal NABU act on the participation of unit heads in pre-trial investigations. The conclusion emphasizes the need for legislative balancing between the managerial functions of the head of the unit and the procedural autonomy of the detective to ensure effective and lawful criminal proceedings.

Key words: National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU), head of the detective unit, investigative (search) actions, criminal proceedings, procedural status, organizational leadership, pre-trial investigation, procedural independence, prosecutor, managerial control.